

---

# Simfoniniai koncertai JAV lietuvių muzikiniame gyvenime: tautiškumo ir amerikietišku tradicijų sąveika

---

**Danutė Petrauskaitė**

*Klaipėdos universitetas,  
K. Donelaičio 4, LT-5800 Klaipėda*

XIX a. JAV apsigyvenę lietuviai iš karto ėmė aktyviai reikštis įvairiuose kultūros baruose, tačiau jų muzikinis gyvenimas daugiausia buvo grindžiamas mėgėjiška chorine veikla, kuri padėjo jiems išsaugoti tautinį savitumą. Norėdami įsitvirtinti tarp kitų tautinių grupių kaip muzikoje išprususi bendruomenė, kovojanti už savo prarastos valstybės nepriklausomybę, jie rengdavo ir simfoninės muzikos koncertus. Šiame straipsnyje mėginama nuosekliai apžvelgti lietuvių išeivijos suorganizuotų simfoninių koncertų panoramą ir išryškinti tautiškumo bei amerikietišku tradicijų sąveiką.

**Raktažodžiai:** simfoninė muzika, koncertas, orkestras

---

XVII a. iš Lietuvos į JAV prasidėjusi lietuvių emigracija kelis šimtmečius tapo masiniu reiškiniu. Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse lietuvių skaičius JAV išaugo iki pusės milijono ir net kelis kartus viršijo kitų tautybių emigrantus<sup>1</sup>. Nors atvykę lietuviai buvo veiklūs bei energingi, tačiau jų muzikinė veikla suklestėjo ne iš karto. Dauguma tautiečių ne tik kad nepažinojo natų, bet apskritai nebuvo ragavę jokio mokslo<sup>2</sup>. Kai kurie buvę kaimo muzikantai atsivežė su savimi smuikus, armonikas, klarnetus ir rengė didesnius lietuvių pasilinksminimus, grodavo vestuvėse. XX a. pradžioje Amerikos krantus pasiekdavo vis daugiau muzikoje prasilavinusių lietuvių. Daugiausia tai buvo Juozo Naujalio vargonininkų kursų ir Rietavo bei Plungės dvaruose gyvavusių mokyklų auklėtiniai, kurie palaipsniui tapo lietuviško muzikinio gyvenimo ašimi. Šis gyvenimas buvo labai margas ir intensyvus. Pagal atlikėjišką pobūdį jis lygiagrečiai plėtojosi keliomis kryptimis: 1) rengiant sceninius muzikos veikalus – operetas ir operas, 2) pramoginius spektaklius – vodevilius, 3) dainų šventes, 4) vokalinės bei instrumentinės muzikos koncertus. Simfoninės muzikos koncertai priklausė pastarajai grupei. Per visą išeivijos gyvavimą jų įvyko ne tiek jau daug, tačiau šie renginiai turėjo didelį atgarsį amerikiečių visuomenėje ir darė nemažą įtaką formuojant lietuvių egzodo įvaizdį Amerikoje. Šiame straipsnyje yra pateikiami susisteminti bei apibendrinti išeivijos spaudoje skelbti duomenys, papildyti straipsnio autorės specialiu tyrinėjimų medžiaga.

\*\*\*

Pirmiau nei chorai, pavieniai instrumentalistai ar dainininkai į viešumą išėjo lietuviški orkestrai. Bet tai buvo ne simfoniniai orkestrai, o „benai“ (ang. *band*), kitaip dar „kapelijomis“ vadinami. Taip lietuviai savo bendruomenėje ėmė taikyti amerikietiško muzikinio gyvenimo tradicijas. Tuo metu JAV sunkiai buvo galima rasti kaimelį, kuriame nebūtų „beno“, pradėjusio plisti Naujajame pasaulyje XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje<sup>3</sup>. Pirmaisiais metais šie orkestrai būrėsi britų armijos pavyzdžiu kariniuose daliniuose, policijos departamentuose, gaisrininkų komandose. Vėliau jie tapo neatskiriama amerikiečių muzikinės kultūros dalimi – Pilietinio karo metu kėlė patriotines nuotaikas, dalyvavo liaudies šventėse ir visuomeninių organizacijų ceremonijose, nuo maršinio ansamblio evoliucionavo iki koncertinio simfoninio tipo orkestro.

Pirmasis lietuviškas „benas“ įsikūrė Šenandore (Pa.) 1885 m. Jis turėjo apie 30 narių – daugiausia pučiamaisiais ir mušamaisiais grojančių muzikantų. Greitai tokie „benai“ atsirado kiekviename didesniame lietuvių telkinyje. Jie koncertuodavo įvairiuose lietuvių susiejimuose, draugijų suvažiavimuose, laidotuvėse bei vestuvėse, iškylose, gatvių eisenose. Jų repertuarą daugiausia sudarė maršai ir šokiai. Šias „kapelijas“ kviesdavosi ir kitataučiai. Lietuvių „benai“ buvo gerai organizuoti: turėjo savo statutą, uniformą, iš saviškių tarpo išrinktą „jenerolą“, t. y. kapelmeisterį. Šias pareigas ėjo Lietuvoje ar Rusijoje grojimo patirtį įgiję muzikantai, kaip antai V. Čer-

niauskas, pabėgęs iš Rusijos kariuomenės su įvairiaisiais muzikos instrumentais ir įkūręs Mančesteryje (Nh.) lietuvišką orkestrą „Kareivis“<sup>4</sup>; smuikininkas Jonas Juozas Jakaitis, muzikos mokėsis Bogdano Oginskio dvaro mokykloje, grojęs to dvaro orkestre, kur buvo auklėjamas lenkiška dvasia, ir tik JAV pramokęs lietuviškai; Kazys Bučis – tos pačios mokyklos auklėtinis, grojęs trimitu Rietavo ir rusų kariuomenės orkestruose. Pastarajam apsigyvenus Klyvlende (Oh.) ir pradėjęs vadovauti „Lietuviškam tautiškam benui“, šio orkestro meninis lygis ypač išaugo. Kiti kapelmeisteriai buvo Amerikoje gimę ir ten mokslus baigę lietuvačiai. Iš jų labiausiai žinomi yra Vytautas Sarpalius, George'as Victoras (Teresevičius), Adomas Jezavitas.

Vienas pirmųjų lietuvių kompozitorių, rašiusių tokio tipo kompozicijas, buvo Vincas Nickus, 1914 m. pradėjęs spausdinti lietuviškus šokius orkestrui, o vėliau sukomponevęs net keturis simfoninius kūrinius: „Trimitas“, „Gegužinė“, „Didžioji Lietuvos kunigaikščio medžioklė ir sapnas“, „Paukščių daina“. Jis jas vadino simfonijomis, nes buvo parašęs mišrios sudėties orkestrui. Tačiau, menkai teprasilavinęs komponavimo srityje, mažai nutuokė apie sonatinę-simfoninę ciklą. J. Žilevičiaus žodžiais tariant, „jo kūryboje visa technika buvo labai primityvi ir harmonija neturtinga ir vietomis labai nesklaidi“<sup>5</sup>. Geriausiu atveju tas „simfonijas“ galima vadinti liaudies dainų popuri, bet ne J. Žilevičiaus pasiūlytu poemos žanru. Tai buvo pirmas bandymas išeivijoje kurti didelės apimties kūrinius simfoniniam orkestrui. Šios kompozicijos mėgėjiškoje lietuvių visuomenėje buvo labai populiaros.

Po Pirmojo pasaulinio karo pradėjęs plisti džiaz muzikai, lietuviški „benai“ neatlaikė juodaodžių konkurencijos ir ėmė nykti. Prie lietuviškų parapijų ar mokyklų steigėsi nauji orkestrai, kurių funkcija buvo mokyti vaikus muzikos ir auklėti juos krikščioniška bei tautiška dvasia. Iš kai kurių jų net išaugo pirmieji lietuviški simfoninio tipo orkestrai. Dažniausiai jiems vadovavo vargonininkai, chorvedžiai, muzikos mokytojai. Vienas jų, Antanas Pocius, 1927 m. prie Šv. Jurgio parapijos mokyklos Čikagoje subūrė 60 narių orkestrą, su kuriuo keturis kartus orkestrų varžybose laimėjo premijas. 1929 m. jis įkūrė Mažąjį orkestrą savo vadovaujamoje Beethoveno konservatorijoje, 1933 m. – alumnų (t. y. auklėtinių) orkestrą iš 25 narių<sup>6</sup>, 1937 m. – Pirmąjį simfoninį orkestrą. A. Pocius buvo mėgiamas ir orkestrantų, ir publikos. Lietuviška spauda rašė: „Vos pirmutinis iš jos muzikantų pasirodė artistiška geltona ir mėlyna uniforma, kaip pasipylė svietinėj gausus delnų plojimas ir nenustojo, kol visi orkestros nariai nužengė į estradą. Netrukus išėjo ir jos direktorius, visuomenę pagarsėjęs muzikas prof. A. Pocius; ir vėl gausus plojimas pasigirdo. Aprimus jam, pasigirdo grojimas „Vienna Forever“ – Tocaben. Ir besiklausant galima

buvo pastebėti, kad šis orkestras iš tikro vertas orkestro vardo. Sunku įsivaizduoti, kad pradinėj mokyklų būtų galima taip tobulai išlavinti vaikučius muzikos srity. [...] Kokia garbė Chicagos lietuviams! Kokia garbė net visai Tėvynei!“<sup>7</sup>.

A. Pocius pėdomis sekė ir Kazys Steponavičius, 1929 m. Čikagoje įsteigęs apie 40 narių Lietuvišką simfonijos orkestrą ir rengęs su juo koncertus padedant kitiems profesinių unijų muzikantams. Vienas jų įvyko 1933 m. liepos 16 d. Čikagoje, parodos „A Century of Progress“ metu, kai apie 750 dainininkų jungtinis choras ir 100 narių orkestras atliko lietuvių liaudies dainų pynę ir Jurgio Karnavičiaus „Lietuvišką rapsodiją“. Orkestrai dalyvavo statant operetes, Č. Sasnausko kantatą „Broliai“, F. C. Dubois „Septynis Kristaus žodžius nuo kryžiaus“, tačiau į koncertinį repertuarą simfonijas retai kada įtraukdavo – trūko profesionalumo ir, matyt, kai kurių muzikos instrumentų. Tad jie tenkinosi Stasio Šimkaus, Juozo Karoso, A. Pocius ar V. Nickaus kūrinių, taip pat nesudėtinga amerikiečių kompozitorių muzika. Didesnių švenčių progomis skambėdavo Edwardo Elgaro, Johanno Strausso, Richardo Wagnerio kompozicijos, o kartą buvo atliktas net Ludwigo van Beethoveno Simfonijos Nr. 5 finalas<sup>8</sup>.

Simfoninė muzika JAV pradėjo plisti XIX a. viduryje, ir tai paskatino simfoninių orkestrų kūrimąsi. Vienas pirmųjų tokių orkestrų įsisteigė 1842 m. Niujorke prie filharmonijos. Per kitus kelis dešimtmečius orkestrus jau turėjo Bostonas, Čikaga, Pitsburgas, Cincinatis, Los Andželas, Filadelfija. „Jei tame amžiuje vargonai buvo instrumentų karaliai, fortepijonas – karalienė, tai simfoninis orkestras – imperatorius“<sup>9</sup>. Simfoninių orkestrų steigimasis tęsėsi ir XX a. I pusėje, išskeldamas simfoninę muziką į dar aukštesnį lygmenį.

Pirmasis lietuvių egzodo kelius į simfoninę muziką pradėjo tiesti Mikas Petrauskas, atvykęs į JAV 1907 m. Tuo metu ypač klestėjo amerikietiškos operetės žanras, labai artimas ir lietuviui sielai. Norėdamas pritraukti kuo daugiau žiūrovų, M. Petrauskas nuomodavo prabangias amerikiečių sales ir samdydavo jų orkestrus. Tai ir buvo bene pirmieji lietuviški renginiai, kuriuose dalyvavo profesionalūs simfoninės muzikos atlikėjai, tuo metu groję tik operėčių ar operų orkestro partijas. Tokiomis aplinkybėmis 1908 m. gegužės 31 d. Čikagos centre esančiose *International Theatre* patalpose buvo pastatyta M. Petrausko opera „Birutė“ dalyvaujant garsaus simfoninio orkestro *Theodore Thomas* muzikantams. Spektaklio dalyvio akimis žvelgiant, tuomet „vakaras pilnai pavyko, nes choro nariai gerai išpardavė tikėtus savo draugams ir tinkamai išgarsino. Žmonių, rodosi, prisirinko apie 1500“<sup>10</sup>.

1910 m. sausio 2 d. *Garlic Theatre*, dalyvaujant orkestrui, rampos šviesą išvydo to paties autoriaus

operetė „Šienapjūtė“ ir „Birutės“ antrasis veiksmas. Tačiau vargu ar tai buvo visos sudėties simfoninis orkestras. Greičiausiai – kamerinis ansamblis, sudarytas iš kelių styginių ir pučiamųjų instrumentų. Matyt, panašų orkestrą turėjo ir „Aušrelės“ choras, su kuriuo M. Petrauskas 1920 m. gegužės 29 d. surengė koncertą. Tuomet jis atliko P. Čaikovskio, Ch. Gounod ir savo kūrinius – operečių fragmentus bei „Lasą“ Nr. 3. M. Petrauskas sukūrė tris „lasas“, t. y. liaudies motyvais pagrįstas rapsodijas, kurias mini J. Žilevičius<sup>11</sup> ir V. Jakubėnas<sup>12</sup>. Kur ir kada šie kūriniai buvo atlikti, išskyrus „Lasą“ Nr. 3, ir ar išliko jų natos, šandien nėra žinoma. Tik akivaizdu, kad M. Petrauskas turėjo dažną sąlytį tiek su lietuviškais, tiek su amerikiečių orkestrais. 1924 m., staudamas Bostone savo operą „Eglė žalčių karalienė“, kompozitorius pasirūpino visos sudėties simfoniniu orkestru. Tuomet jam talkino Bostono simfoninio orkestro muzikantai ir dirigentas S. Meisonas.

Palaiapsniui lietuviai ėmė suvokti, kad jie negalės pastatyti profesionalių sceninių kūrinių vien su „benų“ pagalba, o masiniuose renginiuose simfoninis orkestras skambesiu suteikia daugiau sodrumo ir labiau konsoliduoja tautiečius. Todėl rengiamos dainų dienos bei šventės jau neišsiversdavo be didesnio būrio orkestrantų.

Viena pirmųjų lietuvių dienų įvyko 1926 m. Filadelfijoje šio miesto 150-ųjų metinių proga. Manifestacijoje dalyvavo tik trys tautinės grupės: vokiečiai, vengrai ir lietuviai. Pastarieji buvo už kitus pranašesni ir susilaukė didžiausio amerikiečių dėmesio. Visų pirma lietuviai sugebėjo suburti labai daug atlikėjų: 894 asmenų jungtinį chorą, penkis „benus“, simfoninį orkestrą, operos dainininkus bei tūkstantines minias klausytojų<sup>13</sup>. Lietuvių dienoje skambėjo populiarios Lietuvos bei išeivijoje gyvenančių kompozitorių dainos, taip pat simfoninio orkestro atliekami lietuviški instrumentiniai kūriniai: A. Pociaus, V. Nickaus ir Wladislavo Grigačio aranžuotos liaudies melodijos.

Simfoninio orkestro samdymas lietuviams kainuodavo nemažai pinigų, todėl jie dažniausiai savo šventėse tenkindavosi kelių „benų“ paslaugomis, ir tai tapo lietuvių egzodo muzikinio gyvenimo norma. „Benai“ dalyvavo ir 1939 m. Niujorke įvykusioje vienoje iškiliausių lietuvių dainų švenčių. Deja, menką lietuvių domėjimąsi simfonine muzika lėmė ne tik finansiniai nepritekliai. Svarbiausia šio reiškinio priežastis buvo išsilavinusių klausytojų stygius ir tautiečių orientavimasis į vokalinės muzikos žanrus, teikiančius didesnę nacionalinio identiteto saugumo garantiją. Tik išskirtiniais atvejais, norėdami patraukti amerikiečių dėmesį ir pritaipyti prie jų gyvenimo tradicijų, lietuviai ryždavosi rengti simfoninės muzikos koncertus.

Vienas reikšmingiausių to laikotarpio lietuvių simfoninės muzikos koncertų įvyko 1934 m. rugpjūčio

19 d. Čikagoje Pasaulinės parodos metu. Jis buvo surengtas po atviru dangumi *Swift Bridge of Service* patalpose, kur buvo susirinkę apie 5000 žmonių. Publikai pirkti bilietų nereikėjo, nes 75 narių Čikagos simfoninį orkestrą finansavo *Swift* kompanija. Koncerto iniciatoriais buvo žurnalo „Margutis“ redaktorius Antanas Vanagaitis bei Juozas Olšauskas. Nors jie lietuvių išeivijoje garsėjo kaip pramoginės muzikos kūrėjai bei atlikėjai, tačiau, norėdami parodyti amerikiečiams, kad lietuviai simfoninės muzikos srityje taip pat yra pažengę, ryžosi šiam nelengvam darbui. Pirmiausia jie susidūrė su lietuviškos muzikinės literatūros stoka. J. Žilevičiaus archyve nebuvo simfoninių kūrinių natų, tad J. Olšauskui teko net specialiai vykti į Lietuvą, susitikti su kai kuriais kompozitoriais ir atsivežti jų paskolintus rankraščius. Tokiu būdu į JAV pateko J. Naujalio simfoninė poema „Ruduo“, J. Karnavičiaus „Karžygių maršas“, „Undinių šokis“, „Raganų šokis“ ir V. Jakubėno Pirmoji simfonija.

Šis koncertas buvo dviejų dalių. Pirmojoje, diriguojamoje Erico de Lamertero, skambėjo jau minėti kūriniai, antrojoje (dirigentas Antanas Olis) – dešimties lietuvių liaudies dainų popuri ir keli šokiai, taip pat buvo atliekamos ir liaudies solinės dainos bei duetai, šoko vaikai. Koncertą transliavo visos JAV radijo stotys. Didžiulė, labai marga klausytojų auditorija skirtingai vertino koncerto programą. Išprususiems muzikoje amerikiečiams patiko pirmoji dalis (J. Naujalio simfoninę poemą „Ruduo“ periodinis leidinys „Chicago Daily News“ siūlė įtraukti į etnografinės muzikos repertuarą), ypač V. Jakubėno simfonija. Labai palankiai šį kūrinį įvertino ir Lietuvos konsulas A. Kalvaitis. Tačiau daugumai lietuvių, nepratusių prie šiuolaikinės muzikos, V. Jakubėno simfonija buvo per sunki: jiems teko įtempti dėmesį sekant muzikinę mintį, o tai juos vargino. „Tik primityvi daina, polka ir suktinis sužadino jų neribotą entuziazmą. Griausmingais plojimais ir net trypimu jie priėmė antrą programos dalį, tuo tarpu simfoninio koncerto metu jie apatiškai, niūriai tylėjo“<sup>14</sup>. Gi amerikiečių muzikos kritikas, prasitaręs, kad antrosios koncerto dalies muzika paprasta, naivi, tačiau pakenčiama, nuo išsamesnio vertinimo susilaikė.

Visgi šis simfoninis koncertas pakėlė lietuvių prestižą amerikiečių akyse, o lietuvių išeiviją labiau konsolidavo. Ji pasijuto stovinti „ant vienos ir tos pačios papėdės su kitomis kultūringomis tautomis“<sup>15</sup>. Tačiau nei A. Vanagaitis, nei J. Olšauskas daugiau simfoninių koncertų neorganizavo. Jie pasirodė per brangūs, o klausytojams tautinių sambūrių kontekste ir nelabai reikalingi. Tad ši muzika tik retkarčiais skambėjo lietuviškose ar kartu su amerikiečiais rengiamose šventėse. Pagrindinis jos tikslas buvo patrauklesnio lietuvių išeivijos įvaizdžio kūrimas, bet ne simfoninės muzikos baruose išprususios lietuviš-

kos visuomenės ugdymas. Apie tai akivaizdžiai byloja A. Vanagaičio samprotavimai, pareikšti organizuojant pastarąjį koncertą: „Kitos tautos jau keli šimtai metų kaip koncertuoja simfoninius kūrinius su didžiausiomis orkestrams. Jos turi klausytojų, turi ir kritikų. Mes gi dar pirmą kartą Amerikoje tokį koncertą turėsime ir gal daugeliui klausytojų jis bus nesuprantamas. Bet ne tame svarba. Mes, jei ir viską nesuprasime, tai supras kitų tautų žmonės. Todėl ir Margučio tikslas ne **sau** koncertuoti, o **kitiems**. Garinti lietuvių muziką **kitataučių tarpe!**“<sup>16</sup>

\*\*\*

1946–1950 m. JAV užplūdo trečioji lietuvių emigrantų banga – apie 30 000 karo pabėgėlių<sup>17</sup>. Nemažą jų dalį sudarė inteligentija, išaugusi ir išsimokslinusi nepriklausomoje Lietuvoje ar užsienyje, t. y. vakarietiškos kultūros dvasioje. Tad ir JAV lietuvių muzikinis gyvenimas atsinaujino iš pagrindų: pasipildė vargonininkų gretos, susibūrė nauji chorai ir ansambliai, sustiprėjo tautiečių muzikinis lavinimas, išaugo ir instrumentinės muzikos poreikis. Muzika tapo ne tik laisvalaikio praleidimo ar tautinio savitumo puoselėjimo forma, bet ir profesinės lietuvių veiklos rodikliu, taip pat viena iš priemonių kovojant už Lietuvos nepriklausomybės atgavimą. Atvykus į JAV profesionaliems dirigentams – Jeronimui Kačinskui, Vytautui Marijošui ir Aleksandrui Kučiūnui, taip pat kompozitoriams, rašiusiems simfoninę muziką, – Vytautui Bacevičiui, Vladui Jakubėnui, Juliiu Gaideiui, sustiprėjo ir simfoninės muzikos pozicijos. Taigi atsirado daugiau galimybių organizuoti simfoninės muzikos koncertus.

Tuo metu JAV šis žanras buvo ypač mėgiamas. Didieji miestai turėjo aukščiausio lygio (*majory*), mažesnieji – bendruomeninius (*community*) orkestrus, kurių rengiamus koncertus amerikiečiai noriai lankydavo. Tad ir lietuviai bandė savo muzikinei veiklai taikyti amerikiečių kultūrinio gyvenimo tradicijas ir kartu pasinaudoti jų gausia auditorija meninių bei politinių idėjų sklaidai.

1952 m. Bruklina gyvenanti pianistė Valerija Tysliavienė, WCB koncertų agentūros darbuotoja, viena pirmųjų sumanė surengti simfoninės muzikos koncertą, ir ne bet kur, o prestižinėje Niujorko salėje – *Carnegie Hall*. Mat taip buvo norima atkreipti JAV politikų dėmesį į okupuotos Lietuvos likimą. Kadangi tokiame sumanymui įgyvendinti reikėjo nemažai pinigų, ji nutarė pasikviesti dar latvius bei estus ir organizuoti bendrą pabaltijiečių renginį. Atvyko latvių dirigentas Bruno Skulte su Jazepo Vitolo kūrinių natomis ir estų dirigentas Endelis Kalama su Eduardo Tubino simfonijos partitūra, o lietuviams atstovavo J. Kačinskas. Jam buvo pavesta pačiam parinkti tinkamiausius veikalus. Tai buvo nemenkas galvosūkis, nes nei M. K. Čiurlionio, nei S. Šimkaus, nei

J. Gruodžio simfoninių poemų Amerikoje niekas neturėjo, o gauti jas iš Lietuvos nebuvo jokios vilties. J. Kačinskui neliko nieko kita, kaip sudaryti programą vien iš išėivijoje gyvenančių kompozitorių kūrinių. Buvo pasirinkta V. Jakubėno „Legenda“ ir „Rapsodija“, V. Bacevičiaus Simfonija Nr. 1, paties J. Kačinsko „Atpirkimo misterijos“ pirmoji dalis (tuokart pavadinta Preliudu) ir J. Gruodžio Sonatos fortepijonui Nr. 2 antroji dalis, instrumentuota V. Bacevičiaus. Šiam koncertui V. Tysliavienė pasamdė per 70 geriausių instrumentalistų iš NBC radijo ir Niujorko filharmonijos orkestrų. Prireikė nemažai pinigų, nes dar prieš repeticijas turėjo būti perrašytos instrumentų partijos (tuo rūpinosi amerikietis Theodoras Katzas). V. Tysliavienė įskolėsi pinigus – juk vien orkestro ir salės nuomai buvo išleista per 5000 dolerių<sup>18</sup>. Apmaudu, kad vykstant trinčiai tarp įvairių politinių pažiūrų išėivijos grupių ir lietuviams labai domintis simfonine muzika, renginio reklama nepatraukė daugiau žmonių. Gražinus neišparduotus bilietus paaikškėjo, kad 2760 klausytojų talpinančioje salėje publikos buvo tik vos 1200 žmonių, iš jų apie 300 amerikiečių ir apie 900 pabaltijiečių<sup>19</sup>. Menką pastarųjų domėjimąsi savo tautiečių kūryba pastebėjo ir orkestro koncertmeisteris Rosenkeris<sup>20</sup>. Dėl to lietuviai atsidūrė keblioje padėtyje, bet tie, kurie atvyko į koncertą, jautėsi laimingi, galėję būti tokio nepaprasto reginio liudininkais. Dainininkas Algirdas Brazis džiaugėsi: „Šio įvykio aš niekad neužmiršiu. Tai buvo vienas gražiausių ir tobuliausių koncertų Amerikos lietuvių istorijoje. Man gaila visų tų lietuvių, kurie koncerte nedalyvavo. Tokį koncertą vargiai kada nors bus galima pakartoti“<sup>21</sup>.

Tai buvo iš tiesų istorinis įvykis – lietuvių menas reprezentuotas vienoje garbingiausių scenų. Koncertą paminėjo ir amerikiečių periodinė spauda. „The New York Times“, „New York Herald Tribune“, „Musical Courier“, „Musical America“ nors ir santūriai, bet palankiai atsiliepė apie pabaltijiečių renginį. Laikraščių korespondentai pripažino, kad koncertas buvo aukšto lygio, o skambėję kūriniai meistriški. „Programa buvo pateikta kaip visuminis meistriško komponavimo ir orkestravimo atspindys, tačiau nenaudojant liaudies muzikos. Visgi klausytojai galėjo šiek tiek pajusti baltiškojo stiliaus specifiką“<sup>22</sup>. „Nors programoje buvo pabrėžta, kad liaudies muzikos lobiai iš kartos į kartą saugo gyvą šių pavergtų kraštų tautiško dvasių ir yra neišsenkamas kompozitorių įkvėpimo šaltinis, bet šis koncertas parodė, jog Baltijos tautų kūrėjai neapsiriboja liaudiška medžiaga“<sup>23</sup>. Kartu kritikai pastebėjo ryškia rusų kompozitorių ir impresionistų įtaką, tačiau ši reiškinį apibūdino kaip nacionalinių mokyklų formavimosi procesą, kuris, jų nuomone, rutuliojasi reikiama linkme<sup>24</sup>. Lietuvius labai nudžiugino padrąsinantys didžiųjų JAV dienraščių atsiliepimai, paprastai būdavę kuklūs nežinomų

autorių atžvilgiu, ir maloniai nustebino kritikų pageidavimas ateityje išgirsti daugiau panašios muzikos. Šį jų norą jie suvokė kaip kvietimą toliau rengti panašius koncertus bei amerikiečių siekimą geriau pažinti pavergtų Baltijos tautų kultūrą. Deja, tai buvo pirmas ir paskutinis tokio masto simfoninis koncertas, be kita ko, įamžintas ir garso įrašuose – pirmoje lietuvių išėivijoje išleistoje ilgai grojančioje plokštelėje.

Šis koncertas paskatino išėivijos inteligentiją atkreipti didesnę dėmesį į simfoninės muzikos kūrinius ir įtraukti juos į įvairiomis progomis rengiamus koncertus. Tokia proga pasitaikė Čikagoje 1953 m. minint žurnalo „Margutis“ 25-ųjų metų sukaktį (V. Marijošiui diriguojant, skambėjo Carlo Marios Weberio uvertiūra, Franzo Liszto simfoninė poema „Preliudai“, V. Jakubėno „Menuetas“). Savo ruožtu ir amerikiečiai, rengdami simfonines programas, retkarčiais įtraukdavo lietuvių autorių kompozicijas. Pvz., 1948 m. vasaros koncertų cikle Čikagos *Grant Park* simfoninis orkestras, diriguojamas Nikolajaus Mal'ko, atliko Sesers M. Bernardos „Lietuvišką rapsodiją“, o 1954 m. – V. Jakubėno siuitą „Miško šventė“. Šie koncertai susilaukė plataus atgarsio ne tik lietuvių, bet ir amerikiečių visuomenėje. Beje, lietuvių rengiamuose koncertuose amerikiečiai pageidavo išgirsti kuo daugiau lietuviškos simfoninės muzikos. „Chicago Sunday Times“ kritikas Borovskis apgalvėstavo, kad V. Marijošius atliko tik V. Jakubėno „Menuetą“, o ne visą jo simfoniją<sup>25</sup>, tačiau lietuvių dirigentas kitos išėities neturėjo – per vieną jam skirtą repeticiją su Čikagos simfoniniu orkestru būtų buvę neįmanoma paruošti keturių dalių kūrinio. Apie nuskaubėjusią „Miško šventę“ rašė net keli Čikagos laikraščiai: „Sunday Times“, „Daily News“, „Chicago Tribune“<sup>26</sup>. Visi kritikai palankiai vertino lietuvių muzikinę iniciatyvą simfoninės muzikos srityje ir atkreipė dėmesį į tai, kad JAV gyvenančių kitų tautybių emigrantai tokios iniciatyvos nerodo. Po gerų recenzijų amerikiečių spaudoje V. Jakubėno „Miško šventė“ vėliau buvo atlikta *De Paul* universitete Čikagoje diriguojant Markevichiui, Bostono universitete diriguojant J. Kačinskui ir Bruklino muzikos akademijos salėje diriguojant pačiam autoriui.

Matydami, kad simfoninės muzikos pagalba galima pakelti lietuvių prestižą amerikiečių akyse ir konsoliduoti išėiviją, kai kurie lietuvių kompozitoriai ėmė siūlyti rengti nuolatinis simfoninius koncertus nors kartą per metus ir atlikti tik lietuvių autorių kūrinius. J. Gaideliui atrodė, kad šios misijos galėtų imtis didieji lietuvių periodiniai leidiniai, nes kiti organizatoriai vargu ar įstengtų susidoroti su iškilusiais finansiniais sunkumais, taip pat siūlė steigti specialų fondą simfoninės muzikos puoselėjimui<sup>27</sup>. Suvokdamas, kad „daugumai lietuvių inteligentų simfoninė muzika yra tik miego piliulės“<sup>28</sup>, kompozitorius ne-

prarado vilties rasti jai deramą vietą lietuvių muzikiniame gyvenime. Jis aiškino, kad pamėgti simfoninę muziką galima tik jos klausant, kad ji yra aukščiausia apraiška muzikos srityje<sup>29</sup>. Šias mintis jis propagavo ne tik spaudoje – retkarčiais surengdavo paskaitas apie lietuvių simfoninės muzikos raidą ir demonstruodavo jos pavyzdžius magnetofoniniais garso įrašais. Tačiau ir populiariausiems lietuviškiems laikraščiams samdyti orkestrą buvo labai brangu. Todėl jie daugiausia tenkinosi amerikiečių koncertais, kuriuose diriguodavo lietuvių dirigentai.

Vienas pirmųjų į amerikiečių muzikinę visuomenę pateko V. Marijošius. 1950 m. jis pradėjo dėstyti Hartto muzikos kolegijoje (*Hartt College of Music*), kuri vėliau tapo Hartfordo universiteto Muzikos fakultetu, ir vadovauti šios mokymo įstaigos simfoniniam bei styginiam orkestrams. 1963 m. V. Marijošius buvo pakviestas diriguoti Hartfordo priemiestyje susibūrusiam Mančesterio simfoniniam orkestrui. Jis, kaip simfoninio orkestro dirigentas, dalyvavo daugelyje muzikos festivalių Konektikuto, Pensilvanijos, Niujorko, Ilinojaus valstijose, lietuvių visuomeninių organizacijų renginiuose. Šių koncertų klausytojai daugiausia buvo amerikiečiai. Tačiau V. Marijošius neužmiršo savo lietuviškos misijos ir, atsiradus galimybei, į koncertų programas įtraukdavo lietuvių kompozitorių kūrinius. Tuomet šie koncertai susilaukdavo lietuviškos publikos ir platesnio atgarsio lietuviškoje spaudoje.

V. Marijošius ne tik atlikdavo lietuviškus kūrinius, bet kartais kompozitoriams juos ir užsakydavo. Jo dėka J. Gaidelis sukūrė savo Šeštąją simfoniją, kuri buvo atlikta Hartfordo muzikos festivalyje 1961 m. liepos 19 d. diriguojant V. Marijošiui. Tai būta nekasdienio įvykio, tačiau nei Bostono, kur gyveno kompozitorius, nei Hartfordo lietuviai tuo koncertu nesusidomėjo. Tačiau V. Marijošiaus dėka lietuviška simfoninė muzika ne tik praturtėjo nauju kūriniu, bet buvo pakylėta į amerikietišką sceną. Po šio koncerto, vykusio vasaros metu pagal amerikietiškas tradicijas – po atviru dangumi, gerų įvertinimų susilaukė ir dirigentas. „The Hartford Times“ teigė: „Aiškumas ir išbaigtumas, kurie buvo girdėti per visą koncertą, yra puiki pamoka dirigentams, diriguojantiems koncertus atvirame ore“<sup>30</sup>.

1968 m. rugsėjo 1 d. dirigentui V. Marijošiui teko koncertuoti žymiajame *Lincolno Center* su Niujorko simfoniniu orkestru. Nors koncertas tuomet buvo daugiau vokalinio pobūdžio (skambėjo lietuvių liaudies bei originalios dainos, ištraukos iš Kazimiero Viktoro Banaičio ir J. Gaidelio operų), tačiau V. Marijošiui pavyko įterpti į programą ir du grynai simfoninius kūrinius – J. Gaidelio „Dramatinę uvertiūrą“ ir „Prologą“ iš operos „Dana“. Tačiau vienas didžiausių V. Marijošiaus nuopelnų buvo 1970 m. VIII ateitininkų federacijos kongrese surengtas sim-

foninės muzikos koncertas, kurio pirmąją dalį sudarė lietuviška programa, o antrąją – L. van Beethoveno kūriniai, skirti paminėti šio kompozitoriaus 200-ąsias gimimo metines. Lietuviškoje dalyje skambėjo dvi ištraukos iš V. Jakubėno siuitos „Miško šventė“ ir M. K. Čiurlionio simfoninė poema „Jūra“. Pastarojo kūrinio atlikimas buvo istorinis įvykis, prie kurio savo darbu ir finansine parama prisidėjo daugelis žmonių. Jiems teko pasamdyti 65 orkestrantus, daugiausia Čikagos simfoninio orkestro narius, ir parengti instrumentų partijas. Jei partitūrą buvo galima nesunkiai įsigyti iš Lietuvos, tai partijas teko gaminti savo rankomis. Šios nelengvos užduoties ėmėsi J. Kreivėnas ir G. Narienė. Pučiamųjų ir mušamųjų balsus jie nurašė ranka, o styginių padarė padidintas fotokopijas, jas padaugino ir suklijavo ant atskirų lapų. Nors V. Marijošiui teko išsiversti ne su šešiomis, o su keturiomis valtornomis, ne su keturiais, o su trimis trimitais, V. Jakubėno nuomone, „Jūra“ Čikagoje skambėjo daug geriau nei Kaune ją diriguojant B. Dvarionui<sup>31</sup>. Tačiau dėl repeticijų stokos kitų kritikų požiūriu poemos atlikimui trūko brandumo: „Orkestras M. K. Čiurlionio poemą grojo atsargiai, truputį įtemptai, bet dirigento valia atskleidžia jos melodinį grožį, emocinę viziją ir dramatinę jėgą“<sup>32</sup>. V. Marijošius suvokė, kad didelių simfoninių orkestrų samdymas – lietuviams didelė našta, todėl siūlė išeitį: samdyti mažus orkestrus, susidedančius iš 35–40 narių, ir periodiškai rengti lietuvių muzikos festivalius<sup>33</sup>. Tačiau ir šis pasiūlymas buvo sunkiai įgyvendinamas.

Po 1952 m. pabaltijiečių koncerto ypač išaugo J. Kačinsko autoritetas, todėl jam buvo patikėtas Vašingtono simfoninis orkestras 1953 m. birželio 20 d. tautininkų organizuotame 700-ųjų Lietuvos valstybingumo metinių minėjime (skambėjo V. Jakubėno „Legenda“, J. Gruodžio „Lietuvoje“ bei kiti kūriniai), Bostono universiteto simfoninis orkestras 1958 m. lapkričio 16 d. įvykusioje Lietuvos nepriklausomybės 40 metų sukakties šventėje (skambėjo J. Gaidelio Simfonijos Nr. 4, V. Jakubėno „Miško šventės“ fragmentai, J. Kačinsko, taip pat amerikiečio kompozitoriaus M. Rabino muzika). Pastarojo koncerto iniciatorius buvo pats J. Kačinskas. Dar 1957 m. jis bandė įtikinti savo tautiečius, jog reikia parengti simfoninės muzikos programą ir su ja supažindinti amerikiečius: „Gerai yra dainos, šokiai, misterija, tačiau tai nėra viskas. Malonu neišvystytai akiai ir klausai, tačiau iš to niekas nepažins, ką lietuviai turi apart dainelių, šokių ir kitų siauresnio meniško masto parengimų“<sup>34</sup>. 1958 m. pavasarį šią idėją ėmėsi įgyvendinti būrelis kultūros entuziastų, suburtų žinomo visuomenininko Antano Matjoškos. Ją finansiškai parėmus Bendrojo Amerikos lietuvių fondo (BALF'o) skyriui, pasisekė nusamdyti Bostono universiteto orkestrą. Koncertas, kurio vieną dalį sudarė vien lie-

tuviška muzika, buvo įtrauktas į 1958–1959 mokslo metų Bostono universiteto abonementinį ciklą. Artėjant šiam neeiliniam Bostono lietuvių muzikinio gyvenimo įvykiui, ypač jaudinosi jo organizatoriai. Jie per spaudą kreipėsi į savo tautiečius, ragindami užpildyti garsiąją Bostono simfonijos salę, nes tai yra „visų mūsų pareigos ir garbės reikalas“<sup>35</sup>, o amerikiečių dėmesį bandė patraukti anglų kalba išleistu informaciniu biuleteniu bei kita reklama. Žinodamas buvusių savo parapijiečių abejingumą šiuolaikiniam menui, nerimavo ir J. Kačinskas. Progai pasitaikius, jis kviesdavo visus apsilankyti koncerte ir „nuoširdžiai traktuoti gana naujovišką lietuvių muziką“<sup>36</sup>. Būgštauta buvo be reikalo – lapkričio 16 d. klausytojų prisirinko beveik pilna per 2000 vietų talpinanti salė. J. Kačinsko dirigavimą lietuviai įvertino kaip akademinį, tačiau gero skonio, maksimaliai išgaunant kaitos niuansus ir orkestro spalvas<sup>37</sup>.

1959 m. kovo 17 d. amerikiečiai suteikė J. Kačinskui galimybę diriguoti Broktono simfoniniam orkestrui, tąkart atlikusiam jo „Lento“. Taip prasidėjo glaudus šio lietuvių dirigento bei amerikiečių bendradarbiavimas.

Kembridžo simfoninio orkestro vadovas Victoras Manusevitchius buvo įvedęs tradiciją skatinti amerikiečių kompozitorius rašyti simfoninę muziką. Kiekvienais metais jis užsakydavo kokiam nors vienam muzikui sukurti šiuolaikinį kūrinį ir sudarydavo sąlygas jį atlikti. Tokį užsakymą 1959 m. gavo ir J. Kačinskas. Per metus jis parašė Simfoninę fantaziją Nr. 2, kurią 1960 m. balandžio 10 d. atliko *Sanders Theatre* su Kembridžo simfoniniu orkestru. Tai buvo didžiulė lietuvių muziko sėkmė. Publika, susižavėjusi J. Kačinsko kompozicija, nenorėjo jo paleisti nuo scenos. Koncertas buvo sėkmingai pakartotas liepos 7 d. Tik gaila, jog ir viename, ir kitame apsilankė labai nedaug lietuvių.

Bostone bei jo priemiesčiuose J. Kačinskas įgijo amerikiečių muzikų pasitikėjimą. Todėl nenuostabu, kad 1960 m. jis iš 30 pretendentų būrio buvo atrinktas kaip tinkamiausias dirigentas vadovauti Melrozės simfoniniam orkestrui. Šias pareigas J. Kačinskas ėjo beveik devynerius metus ir per tą laiką surengė apie 30 koncertų. Orkestro repertuarą jis grindė vadovaudamasis amerikiečių skoniu ir orkestro pajėgumu, tad lietuvių šiuolaikinių kompozitorių simfoninių kūrinių į programas nebandė įtraukti – apsiribojo baroko, klasicizmo ir romantizmo kūriniais. Tiesa, retkarčiais pasikviesdavo lietuvių solistus (Kazį Jakutį, Zenoną Nomeiką, Izidorių Vasyliūną, Benediktą Povilavičių), pajavairindamas koncertus jų repertuaro kompozicijomis. 1964 m. net atliko M. K. Čiurlionio simfoninę poemą „Miške“. Tai sukėlė kai kurių amerikiečių susidomėjimą lietuviška muzika. Jie džiaugėsi, kad dirigentas „daug padarė, pakeldamas orkestro kokybę, žiūrint jo intonacijos, garso, ansam-

blio pusiausvyros, frazavimo, ritmo, perspektyvos ir stilių skirtingumų<sup>38</sup>. Deja, lietuviai beveik nelankė amerikiečių orkestro koncertų, bet didesnėmis progomis kviesdavo J. Kačinską kaip dirigentą į įvairius savo renginius.

Tokia proga pasitaikė Antrojo kultūros kongreso metu 1962 m. lapkričio 25 d. Mat jo organizacinė komisija, vadovaujama V. Jakubėno, nutarė surengti lietuvių kompozitorių kūrinių simfoninį koncertą. Tam buvo pasamdyti 53 Čikagos *Lyric Opera* orkestrantai. Dirigentas turėjo apsiriboti trumpesniais ir techniškai lengvesniais kūrinių, nes žinojo, kad dėl lėšų stokos galės surengti tik vieną repeticiją. Buvo pasirinkta V. Jakubėno „Intermezzo rustico“, kelios paties J. Kačinsko „Vilniaus siuitos“ dalys, Mieczysława Karłowičiaus „Lietuviška rapsodija“, J. Gaidelio „Lietuviški šokiai“, S. Šimkaus choras iš operos „Pagirėnai“. Programa kongreso rengėjams kėlė abejonių, tačiau dirigentas nieko negalėjo padaryti: Lietuvoje kūrinių kompozitorių simfoninių partitūrų jis neturėjo, o bandyti atlikti sudėtingas J. Gaidelio ar V. Bacevičiaus simfonijas tik po vienos repeticijos buvo rizikinga. Jau ir taip orkestrantams buvo nelengva per trumpą laiką išmokyti daug naujų kūrinių. J. Kačinsko dėka tuos sunkumus atlikėjai įveikė ir susilaukė gerų orkestro direktoriaus atsiliepimų. Deja, koncertą nesusirinko pakankamai daug nei lietuvių, nei amerikiečių klausytojų. Lietuviai tuo metu turėjo kitą renginį, o amerikiečiams nebuvo patogi atokiau nuo centro esanti Marijos aukštesniosios muzikos mokyklos salė. Tad didieji Amerikos dienraščiai šio koncerto nepaminėjo. Tuo tarpu lietuvių spauda, reikšdama kontroversiškas nuomones, net darė išvadą, jog tautiečiai dar nėra pribrendę didesniems kultūriniais įvykiams.

Simfoniniai orkestrai visgi dalyvaudavo lietuvių muzikiniame gyvenime, bet ne kaip simfoninės, o operinės, chorinės ar tautinės muzikos atlikėjai. Antai 1963 m. liepos 7 d. simfoninis orkestras, koncertavęs Čikagoje vykusioje tautinių šokių šventėje, atliko J. Zdaniaus aranžuotus šokius ir susilaukė labai teigiamo įvertinimo<sup>39</sup>. 1968 m. vasarį 50 narių simfoninis orkestras, ta proga sutikęs būti pavadintas *Lithuanian Council of Chicago Orchestra*, su „Dainavos ansambliu“ atliko J. Gaidelio kantatą „Kovotojai“. Beje, Čikagos *Lyric Opera* orkestras buvo nuolatinis Lietuvių operos, pastačiusios apie 40 sceninių veikalų, talkininkas. Retkarčiais lietuviai nuedavo į simfoninės muzikos koncertus, kai su orkestrais koncertuodavo lietuvių pianistai (Saulius Cibas, Aldona Kepalaitė, Andrius Kuprevičius, Manigirdas Motekaitis, Antanas Smetona, Alvydas Vasaitis), smuikininkai (Elena Kuprevičiūtė, Izidorius Vasyliūnas) ar kompozitoriai, rengdavę autorinės muzikos vakarus (Giedrė Gudauskienė, V. Jakubėnas, J. Kačinskas, Bruno Markaitis). Tačiau reguliaraus simfoninių kon-

certų lankymo ar jų organizavimo nebuvo. Net ne visada būdavo pasinaudojama galimybe didžiausiose lietuvių sambūriuose nors fragmentiškai panaudoti simfoninį orkestrą. Kai 1956 m. Kanados ir JAV lietuvių dainų šventės rengimo organizatoriai pasiūlė jį įtraukti į atlikėjų sudėtį, šio sumanymo buvo atsisakyta, „nes dainų šventės paskirtis yra visai kitokia“<sup>40</sup>.

Aštuntajame dešimtmetyje padėtį bandė taisyti „reorgai“ – organizacijos „Lietuvių bendruomenė“ oponentai, siekę ją pertvarkyti ar net panaikinti ir daryti didesnę įtaką kultūrinei tautiečių veiklai. „Reorgai“ pastebėjo „Lietuvių bendruomenės“ apkliautimą simfoninės muzikos baruose ir, pasamdę Čikagos simfoninį orkestrą bei amerikiečių dirigentą, surengė keletą koncertų. Viename jų skambėjo V. Jakubėno muzika, kuri, pasak paties autoriaus, buvo tobulai atlikta<sup>41</sup>, kitame – J. Gaidelio Ketvirtoji simfonija, susilaukusi didžiulio įvertinimo – pasiūlymo dalyvauti JAV prestižiniame Pulitzerio premijos konkurse. Deja, lietuvių visuomenė tuos koncertus boikotavo, o J. Gaideliui „Lietuvių bendruomenė“ neskyrė pinigų simfonijos įrašui, be kurio dalyvavimas konkurse buvo neįmanomas. J. Gaidelis, šešių simfonijų autorius, turėjo labai mažai galimybių JAV išgirsti šiuos savo kūrinius. Ketvirtosios simfonijos atlikimas buvo viena iš nedaugelio tokių galimybių, tačiau laikraščiams buvo įsakyta nerasyti apie tą koncertą, nes jis buvo organizuotas „reorgų“. Net už pinigus lietuvių dienraštis „Draugas“ nepriėmė apie šį renginį jokios informacijos<sup>42</sup>. Vėliau ne vienas apgailestavo: „Ar mes neturime jausmo kompozitoriui ir lietuviškam veikalui, argi tiek esame politikos apakinti, kad neatskiriamo, kur kultūra, lietuviškumas ir kur paprastas asmeniškumas?“<sup>43</sup>. Tai buvo didžiulė tautiečių klaida. Jie nepasinaudojo amerikiečių palankumu lietuvių kompozitorių kūrybai ir neparėmė J. Gaidelio, galėjusio tapti Pulitzerio premijos laureatu. Taip buvo prarasta galimybė atsistoti vienoje gretoje su profesionaliais amerikiečių kompozitoriais ir pakelti lietuvių simfoninės muzikos prestižą.

Paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais lietuvių simfoninės muzikos koncertai JAV vyko labai retai. Nuo podiumo nužengus V. Marijošiui ir J. Kačinskui, beveik neliko galimybių atlikti lietuvių kompozitorių kūrinius su amerikiečių orkestrais. Tiesa, retkarčiais prie dirigento pulsto atsistodavo Arūnas Kaminskas, kaip dirigentas debiutavęs 1979 m. su Čikagos lietuvių kameriniu orkestru. Vėliau jis bendradarbiavo su *Grand Park*, Cicero, Ilinojaus simfoniniais orkestrais bei Lietuvių opera. V. Marijošius jį įvertino kaip itin perspektyvų batutos meistrą<sup>44</sup>. Retkarčiais simfoniniam orkestrui padiriguodavo ir Alvydas Vasaitis. Jo dėka 1973 m. Čikagoje skambėjo simfoninė V. Jakubėno muzika.

Ne dirigentų stoka, o mažas tautiečių domėjimasis šiuo žanru lėmė menką simfoninės muzikos pa-

klausa. Lietuviai buvo įsitikinę, kad išsilavinęs žmogus yra tas, kuris dainuoja chore, todėl daugiausia tenkinosi Dainų šventėmis ir chorinės muzikos koncertais. Nenuslūgstantis lietuvių dėmesys dainai, kaip pagrindiniam tautinės kultūros puoselėjimo žanrui, lėmė trečiaeilį simfoninių koncertų vaidmenį lietuvių muzikiniame gyvenime. Jie buvo tik nedidelės lietuvių muzikinės visuomenės dalies dvasinių poreikių tenkinimas, o kitiems – vien būtinybė kurti teigiamą lietuvių egzodo įvaizdį amerikiečių akyse, stengiantis perimti kai kurias jų tradicijas.

Gauta 2002 01 13

#### Nuorodos

- <sup>1</sup> S. Michelsonas, *Lietuvių išeivija Amerikoje*, South Boston, 1961, p. 14.
- <sup>2</sup> D. Petrauskaitė, Lietuvių muzikinė veikla JAV 1870–1920 metais, *Tiltai*, 1998, Nr. 1, p. 17–32.
- <sup>3</sup> W. H. Hitchcock, *Music in the United States*, New Jersey, 1988, p. 124.
- <sup>4</sup> P. A. Andrejūno laiškas J. Žilevičiui, 1937, spalio 18, Manchester, Nh., *J. Žilevičiaus ir J. Kreivėno lietuviškos muzikos archyvas*.
- <sup>5</sup> J. Žilevičius, Lietuviškų šokių raida, *Muzikos žinios*, 1942, Nr. 4, p. 5.
- <sup>6</sup> *Lietuviai muzikai Vakaruose. Žilevičiaus vardynas*, Stickney, Illinois, 1999, p. 201–202.
- <sup>7</sup> Svarbus įvykis, *Draugas*, 1939 m. gegužės 25.
- <sup>8</sup> Šv. Jurgio parapijos choro metinis koncertas, *Muzikos žinios*, 1941, Nr. 5, p. 10.
- <sup>9</sup> W. H. Hitchcock, ten pat, p. 89.
- <sup>10</sup> J. Ilgudas, Bruožai iš mano atsiminimų, *Birutė. „Birutės“ 20 metų jubiliejinis leidinys*, Chicago, 1927, p. 11.
- <sup>11</sup> J. Žilevičius, Apie Miko Petrausko kūrybą, *Muzikos žinios*, 1953, Nr. 3, p. 26.
- <sup>12</sup> V. Jakubėnas, Lietuvių ir emigracijos aktyvumas simfoninės muzikos srityje (rankraštis), *J. Žilevičiaus ir J. Kreivėno lietuviškos muzikos archyvas*.
- <sup>13</sup> Z. Jankauskas, Lietuviai Amerikoje, *Amerikos lietuvis*, 1926 m. rugsėjo 16.
- <sup>14</sup> A. L. Davidonis, Laiškas iš Pasaulinės parodos, *Naujoji Romuva*, 1934, Nr. 194, p. 658.
- <sup>15</sup> Ten pat, p. 659.
- <sup>16</sup> A. Vanagaitis, Simfoninė muzika, *Margutis*, 1934 m. rugpjūčio 15.
- <sup>17</sup> J. Jakštas, Lietuviai užsienyje, *Lietuvių enciklopedija*, t. 15, Vilnius, 1990, p. 426.
- <sup>18</sup> Koncerto pelnas ir nuostoliai, *Atspindžiai*, 1952, Nr. 17–18, p. 6.
- <sup>19</sup> V. Tysliavienės laiškas J. Kačinskui, Niujorkas, 1952 m. spalio 22 d., *Klaipėdos universiteto biblioteka, dr. K. Pemkaus archyvas*.
- <sup>20</sup> Atsiliepiamai apie Baltų simfoninį koncertą, *Vienybė*, 1952 m. spalio 24.
- <sup>21</sup> Ten pat.
- <sup>22</sup> A. B., Concert and Recital, *New York Herald Tribune*, ? October, 1952.
- <sup>23</sup> R. S., Baltic Symphony Concert, *Musical America*, ? October, 1952.
- <sup>24</sup> Baltic Works Heard at Carnegie Concert, *The New York Times*, 13 October, 1952.
- <sup>25</sup> Pasikalbėjimas su Vyt. Marijošiumi, *Muzikos žinios*, 1954, Nr. 3, p. 65–67.
- <sup>26</sup> Du Chicagos kompozitoriai pagerbti Grant Parke, *Muzikos žinios*, 1954, Nr. 4, p. 116–117.
- <sup>27</sup> J. Gaidelis, Mūsų simfoninės muzikos egzistencijos reikalai, *Draugas*, 1954 m. gegužės 29.
- <sup>28</sup> Ten pat.
- <sup>29</sup> J. Gaidelis, Šis bei tas apie simfoninę muziką, *Vienybė*, 1958 m. lapkričio 7.
- <sup>30</sup> S. Santvaras, Vytautas Marijošius gyvenime ir darbuose, *Dirva*, 1961 m. rugpjūčio 23.
- <sup>31</sup> V. Jakubėnas, Simfoninis koncertas Chicagoje, *Aidai*, 1970, Nr. 9, p. 416.
- <sup>32</sup> B. Chomskis, Druskininkai ir Viena. Simfoninis koncertas ateitininkų kongreso fone, *Draugas*, 1970 m. rugsėjo 12.
- <sup>33</sup> St. S., Žvilgsnis lietuvių muzikos rytojui, *Dirva*, 1968 m. vasario 14.
- <sup>34</sup> J. Kačinsko laiškas J. Kreivėnui, Bostonas, 1957(?), *J. Žilevičiaus ir J. Kreivėno lietuviškos muzikos archyvas*.
- <sup>35</sup> BALF'o Bostono lietuvių komiteto kreipimasis, *Darbininkas*, 1958 m. lapkričio 12.
- <sup>36</sup> K. Mockus, Pirmasis lietuviškos simfoninės muzikos koncertas, *Draugas*, 1958 m. spalio 18.
- <sup>37</sup> I. Vasyliūnas, Simfonijos koncertas Bostone, *Darbininkas*, 1958 m. lapkričio 26; St. S., Pokoncertiniai pamąstymai, *Aidai*, 1959, Nr. 1, p. 41.
- <sup>38</sup> D. Tyler, Amerikiečių spauda apie komp. Jer. Kačinską, *Darbininkas*, 1963, Nr. 88.
- <sup>39</sup> J. Kreivėnas, Tautinių šokių šventė ir šokiai, *Muzikos žinios*, 1963, Nr. 2, p. 25–34.
- <sup>40</sup> Red., Dainų šventė ir orkestras, *Naujienos*, 1956 m. birželio 28.
- <sup>41</sup> J. K., Iš istorijos su IV simfonija, *Muzikos žinios*, 1982, Nr. 2, p. 16.
- <sup>42</sup> J. Kreivėnas, Kompozitorius Julius Gaidelis negalėjo laimėti, *Vienybė*, 1980 m. rugsėjo 26.
- <sup>43</sup> E. Vasyliūnienė, Izidoriaus Vasyliūno ir Juliaus Gaidelio draugystė, *Muzikos žinios*, 1982, Nr. 2, p. 12.
- <sup>44</sup> V. Marijošius, Operinių įspūdžių laiškas, *Draugas*, 1982 m. kovo 27.

#### Danutė Petrauskaitė

#### SYMPHONY CONCERTS IN MUSIC LIFE OF LITHUANIANS IN THE USA: INTERRELATIONSHIP OF NATIONAL CHARACTER AND AMERICAN TRADITIONS

#### S u m m a r y

At the end of the 19th – beginning of the 20th c., prior to choirs or individual instrumentalists and singers, Lithuanian orchestras started their public performances. Those were not symphony orchestras, but the so-called 'bands', which would perform mainly marches and dance music and give concerts during Lithuanian gatherings. In that way Lithuanian immigrants were trying to adopt the traditions of American music life. Yet, after WWI the bands were gradually disappearing. The symphony orchestra first appeared on the Lithuanian stage in the first decades of the 20th c. when staging operettas or per-

forming Lithuanian folk-style dances created by V. Nickus, as well as in Song Days and Song Festivals arranged by Lithuanians.

Even though symphony music started spreading in the USA in the middle of the 19th c., Lithuanians were hardly interested in it. That's why up to the middle of the 20th c. only a few Lithuanian concerts of symphony music took place. The concert organised thanks to A. Vanagaitis and J. Olšauskas on August 19, 1934 was the greatest success: it included performance of symphony works by J. Naujalis, J. Karnavičius and V. Jakubėnas. Anyway, the organisers found that type of music too expensive, and, besides, not very necessary for the audience in the context of gatherings.

The Lithuanian music-related intelligentsia (composers, instrumentalists, conductors) that settled down in the USA after WWII paid greater attention to symphony music, as it became not only a pastime or a form of fostering national specificity, but also one of the tools of fight for independence of Lithuania. J. Kačinskas and V. Marijošius made the greatest contribution: they were leaders of Ame-

rican orchestras and performed works of Lithuanian composers with them. In this way, the acquaintance of cultures was taking place: Americans were given a chance to hear Lithuanian music, and Lithuanians, in collaboration with American performers, were able to write new compositions. Most significant and memorable concerts took place in New York in 1952 and 1968, in Washington in 1953, in Chicago in 1954, 1968, and 1970, and in Boston in 1958. The concerts got reviews not only in Lithuanian, but also in American periodicals, they consolidated the Lithuanian community and contributed to its prestige in the music-related community of the USA.

In the last decades of the 20th c. Lithuanian concerts of symphony music in the USA were seldom held. This process was determined not by a shortage of national conductors, but rather by the lack of compatriots' attention to that genre, as well as a decrease in political activism, especially after Lithuania regained its independence. Lithuanians prioritized vocal music, and if they ever hired an orchestra, it was for performing opera, choral or national music.